

GRAMOREVOLUCE 1990–1995

Pohrobci Supraphonu I

První pětiletka devadesátek byla dobou vzestupů a pádů, dobou raketových změn, příchodu nových věcí i nových idejí. Tak jako všechny obory procházel prudkými změnami i gramofonový průmysl. Prošel érou privatizace, rozdrobení trhu i následné stabilizace. Dal šanci desítkám do té doby přehlížených nebo odstrkovaných tvůrců, nabídl různé specializace a plně přešel na nové nosiče. Prostě všechno bylo najednou jinak.

TEXT: JOSEF VLČEK

Ještě v roce 1968 bylo v Československu jediné hudební vydavatelství, Supraphon, které pohltilo všechny předválečné značky a zároveň produkovalo veškerou soudobou hudební tvorbu, ať šlo o klasiku, nebo o pop, jemuž se tehdy říkalo zábavná hudba. O pár měsíců později už byla vydavatelství čtyři. Supraphon zůstal a byl pořád nejsilnějším vydavatelstvím. V rámci Svazu skladatelů vzniklo vydavatelství Panton. Brně kolem Orchestru Gustava Broma po krátkou dobu existovalo vydavatelství Diskant, ale to velmi rychle zaniklo. Zato slovenskému Opusu se tehdy začalo dařit více než dobře. Do státem kontrolovaného konglomerátu vydavatelských podniků patřil ještě podnik zahraničního obchodu Artia a se Supraphonem spojené Gramofonové závody v Loděnicích.

Přišla sametová revoluce. ní možnost podnikat. Vzpomínám si, že někdy v lednu 1990 jsme spolu s Vladimírem Vlasákem a Janem Dobiášem jako redaktoři Melodie uspořádali při přípravě článku o budoucnosti gramofonového průmyslu v Čechách kulatý stůl s redaktory Supraphonu. Pánové byli naprosto bohorovni. Jedeme dál, nic se nezmění.

O půl roku později už mnozí z nich zakládali vlastní gramofonové firmy.

PRVNÍ BYL BONTON

Ještě než se začalo zvonit klíči a než přišel samet, stát povolil vznik spotřebních družstev. Brzy potom, ještě na jaře roku 1989, se probil byrokratickými vrstvami státního aparátu jazzový pianista Martin Kratochvíl a spolu s dalšími přáteli založil družstvo Bonton. Zpočátku šel rozvoj společnosti jen ztěžka, ale hned po listopadu 1989 přišla s prvními deskami. Byla to Krylova *Rakovina* a legendární home recording – Havlova *Audience* s Pavlem Landovským.

Bonton v následujících letech obrovským způsobem nabobtnal – kromě gramofirmy měl na vrcholu své slávy 14 hudebních, filmových, knižních a distribučních divizí. Martin Kratochvíl se v roce 1993 ve spolupráci s Michaelem Kocábem podílel na privatizaci Supraphonu, Pantonu a Opusu, které

pak v zeštíhlené podobě stáhl pod svá křídla. I když tím získal nesmírně cenný archiv, v prvním období vydával Supraphon svůj „back catalogue“ jen sporadicky. Měl se specializovat jen na vážnou hudbu a mluvené slovo. Oživení přišlo až koncem devadesátých let s érou reedicií.

Po roce 1995 začal Bonton některé divize prodávat velkým zahraničním firmám. Po slavné gramofonové éře zbyly vzpomínky na řadu klíčových alb historie české populární hudby. Namátkou jmenujme album Petra Skoumala *Kdyby prase mělo křídla* (1991), *Big Heads* Michala Pavlíčka (1992), *Utíkej* od skupiny Zuby nehty (1993) nebo *Keltská kytara* Michala Hromka (1990). Z těchto příkladů je znát, že zásluha Bontonu byla v té době v realizaci největších talentů generace sedmdesátých a osmdesátých let, na které se před listopadem nedostalo nebo nemohlo dostat.

SUPRAPHONSKÉ KLONY

Na obalech bontonských desek nestihla ani uschnout barva a už se vynořila další vydavatelství. Jak už bylo řečeno, za mnohými z nich stáli bývalí zaměstnanci Supraphonu. Asi nejúspěšnější z nich byl Multisonic. V něm bývalý supraphonský obchodní ředitel Karel Arbes spojil síly s Karlem Vágnerem a zpočátku. Radimem Pařízkem. I Multisonic představoval široký záběr hudby. V jeho tehdejší katalogu najdeme re-recordingy hitů Hany Zagorové, alba Josefa Zímy, Karla Hály, Václava Hudečka, sérii instrumentálních desek, talkshow Miroslava Donutíla, ba dokonce metalové věrozvěsty jako Törr, Vitacit nebo Kryptor! S odstupem času se zdá, že největším přínosem Multisonicu je řada alb s trampskou hudbou a dřevní českou country, za níž stál hudební redaktor Stanislav Chmelík. Od roku 2019 je Multisonic dceřinou společností firmy Fermata, a. s.

Svět dechové hudby si vzala na starost firma Edit. Jejím zakladatelem. letech 1990–1993 ředitelem byl bývalý pantonský redaktor Aleš Sigmund. Firma Edit začínala s country, zpočátku vydávala třeba i rockový soubor Dr. Max, ale to hlavní, co ji udělalo známou, byly

dechové soubory Moravanka, Velkopopovická Kozlovka, Budějcká kapela, Stříbrňanka a další orchestry specializované na lidovky. Ještě dnes je tu a tam možné slyšet *Sokolské pochody*, které v roce 1990 pro Edit nahrál Orchestr Václava Hybše. V současnosti patří rovněž pod Fermatu.

Fermata v posledních letech zhltila další dvě nepřilíh významné gramofonové firmy specializované na dechovou hudbu, country a folklor – Clarton a Music Vars. Mimochodem, i pro tyto firmičky, dnes soustředěné pod Fermatou, pracoval jako producent také Aleš Sigmund.

Pozoruhodné, byť málo doceněné bylo rovněž vydavatelství Lotos, které vedla další bývalá pracovnice Supraphonu Mířa Nosková. Nabízela díla respektovaných interpretů, jako jsou houslista Josef Suk, Ida Kellarová, Světlana Nálepková nebo jazzmani Jiří Stivín, Emil Viklický a Milan Svoboda.

Řadu desek začali vydávat vlastními náklady sami muzikanti. Do kazet a elpíček se už v roce 1990 pustil Dalibor Janda se svým Hurikán Records. Také Petr Janda z Olympicu si založil vlastní firmu Best I.A. Měl s ní velké plány, ale nakonec se specializovala také hlavně na jeho projekty. Radim Pařízek poté, co odešel z Multisonicu, založil vlastní firmu Direkt. Byla to druhá ostravská hudební firma – v letech 1992 až 1993 tam fungovala ještě N.A.R. folkové aktivisty Milana Kaplana. Pomohla ke startu kapely Mňága a Žďorp a písničkáři Pepovi Streichlovi.

Z řady dalších muzikantských firem nemůžeme vynechat dvě, které významně rozhýbaly domácí trh. Vydavatelství Carmen založil skladatel Jiří Zmožek v roce 19. až do bankrotu v roce 1994 vychrlil přes sto desek, většinou se stylizovanými soubory specializovanými na českou lidovku. V té době neexistovaly důvěryhodné statistiky, ale podle různých analýz by měla Zmožkova Carmen, proslulá tituly jako *Na české svatbě*, *Na moravské svatbě*, *Na posledním vandru*, v top desítce nejprodávanějších českých desek minimálně tři nebo čtyři několikasettisícové tituly.

MONITOR DĚLÁ VLNY

Tou druhou hudební firmou byl Monitor, založený už v prvních měsících roku 1990 Josefem Příbem a šéfem skupiny OK Band Vladimírem Kočandrem. Strategicky vsadil na nedostatkové, módní, to atraktivnější tituly z oblasti heavy metalu, punku a hlasité kytarové alternativy. Jeho produkce patřila z velké části mezi největší bestsellery českého trhu. Hned v letech 19. 1991 Monitor do-

proudu. Nejprve v roce 19. albem *Chvilí můj, chvíli svůj* Marie Rottové, po níž v druhé polovině devadesátek následovaly desky Dana Hůlky, Ilony Csákové a záznamy z nejznámějších muzikálů své doby.

Padla zmínka o Venkowu. I ten patřil do řady vydavatelství, která vyrostla kolem lidí ze Supraphonu. V něčem se překrýval s produkcí Multisonicu – specializoval se na „portovní“ hudbu, tedy na hudbu tramskou, country, folkovou a popfol-

ně rádi slyšeli. Poté, co sem vpadly zahraniční firmy, ztratil Sedlář svou moc a vedle automobilového byznysu se více věnoval mluvenému slovu a deskám pro děti.

Společnost Reflex Records vznikla v roce 19. za celkem krátkou existenci vydala několik zajímavých desek punkové a novovlnné orientace (Visací zámek, Tři sestry, Jasná páka), Brutus (*Celý večer rock and roll*), Hutkovo album s Radimem Hladíkem, Petra Kalandru s Blues Session, a dokonce Ecstasy Of Saint Theresa. Reflex Records dlouho nevydržela a brzy byla pohlcena Monitorem.

Jinou okrajovou gramofonovou firmou byla značka SV Records, spojená s knižním vydavatelstvím Svojtka a Vašut. V letech 1991 až 19. ní vyšlo jen několik alb, mezi nimiž dominují desky hanspaulského okruhu – Hlasova deska *Cesta tam a zase zpátky* a kompilace *Hanspaul City*. Obzvláště sběratelsky vzácná je i deska *Václava mám nejradši* od skupiny Saze.

Vydavatelství Arta vzniklo původně v roce 1991 jako pobočka státní exportní gramofonové firmy Artia, ale v roce 1994 jej odkoupili Michal Hejna, Jan Hála a Vítězslav Janda a udělali z něj exkluzivní label orientovaný na vážnou hudbu, na soudobý český jazz a některé těžko zařaditelné projekty jako *Sefardské písně* Jany Lewitové. Pýchou vydavatelství byly desky Jiřího Stivína (např. *Alchymia Musicae* z roku 1995), nahrávky Emila Viklického, Karla Růžičky, Luboše Andršty, Rudyho Linky nebo George Mraze.

Zapomněli jsme na některou firmu nebo společnost, která vznikla v oblasti gramofonového průmyslu v letech 1990 až 1995? Jistě, našli bychom řadu značek, pod kterými vyšla jedna nebo dvě desky kapel většinou okresního formátu. Snad se tímto letem rozdrobeným světem podařilo zachytit obrovský kvas čerstvě zrozených českých podnikatelských subjektů po ztrátě supraphonsko-pantonského monopolu. Na trhu se ale zároveň objevily i usadily i podnikatelské subjekty původně zvenku jako Popron a Globus International, které následně doplnila takzvaná velká pětka největších světových vydavatelských koncernů. Ale o tom až příště. ●

slova šokoval domácí scénu dvěma alby Orlíku, přičemž pamětníci tvrdí, že první z nich bylo pravděpodobně nejrychleji prodávaným domácím albem. Během jednoho dne bylo prý vyskládáno přes třicet tisíc výtisků.

Proti ostatním domácím gramofirmám prokázal Monitor obrovský cit pro vydavatelskou dramaturgii, která „držela prst na tepu doby“ a měla kreativní marketing. Nebála se riskovat nebo podporovat nové projekty. Řadu umělců dlouhodobě etablovala na trhu. A nejde jen o Dana Landu, ale také o kapely Kabát, Tři sestry, Mňága a Žďorp, Nerez a půl tuctu dalších. Své nejlepší chvíle u Monitoru prožil také Petr Muk. V oblasti folku mohl Monitoru konkurovat jen Venkow Zdeňka Kovářka. Monitor měl totiž pod svými křídly také Nohavicu, Plíhala a Dobeše, tři nejváženější osobnosti tehdejší scény.

Ve správné chvíli Monitor vsadil na úplně jiné hvězdy. Uprostřed desetiletí pod sebe začal stahovat hvězdy středního

kovou. Do zániku firmy v roce 2003 bychom v jejich katalogu našli mimo tuto oblast také desky Javorů, Luboše Pospíšila nebo Čechomorů. I když Venkow existoval také od roku 1990, jeho nejlepší léta přišla až později, na konci devadesátek.

NA OKRAJÍCH

Jednou z nejoriginálnějších českých firem, které se podílely na rozvíjení gramoprůmyslu na začátku devadesátých let, byla značka Tommů z Nového Jičína. Nejen proto, že existovala mimo Prahu, a přesto byla v letech 1990 až 1992 nejúspěšnější firmou vydávající domácí střední proud a pop rock, ale i proto, že produkce gramofonových desek byla jen okrajovou činností majitele Martina Sedláře, majitele autoservisů a obchodníka s vozidly. Sedlář svého času dovedl umělcům nabídnout atraktivní podmínky a Petra Janů, Karel Černoch, Lucie, Wanstowi Vjegy, Kern nebo Láďa Křížek na